

Česká lesnická akademie Trutnov
střední škola a vyšší odborná škola

DĚJEPIŠ

Název: **002_2_Pravěk – doba kamenná – paleolit – prezentace**

Obor: 41-45-M/01 Mechanizace a služby

Ročník: 1.

Autor: Ing. Jiří Franc

Obsah

1. Úvod
2. Pravěk - rozdělení
3. **Paleolit – starší doba kamenná**

Úvod

- Pravěk je **nejstarší a nejdelší úsek v dějinách** lidstva.
- **Začíná** výskytem **tvorby prvních kamenných nástrojů** předchůdci člověka (asi 3 milióny let před Kr.).
- **Končí se** vznikem staroorientálních států a vznikem písma (4. tisíciletí před Kr.).
- V Evropě však pravěk končí až v prvním tisíciletí před Kr..
- **Poznatky** o pravěku **čerpáme z archeologických nálezů.**

Pravěk - rozdělení

Pravěk rozdělujeme několika způsoby:

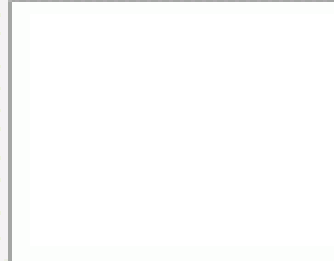
1. **podle suroviny**, ze které se vyráběly nástroje
2. **podle způsobu obživy**
3. **podle uspořádání společnosti**

Ad1) Dělení pravěku podle suroviny, ze které se vyráběly nástroje :

- a) **doba kamenná** (části paleolit, mezolit, neolit a eneolit),
- b) **doba bronzová** (části starší, střední a mladší)
- c) **doba železná** (části starší tzv. doba halštatská a mladší tzv. doba laténská)

Doba kamenná

Paleolit

Mezolit

Neolit

Eneolit

Doba bronzová

Starší

Střední

Mladá

Doba železná

Starší (halštatská)

Mladší (laténská)

Ad2) Dělení pravěku podle způsobu obživy:

- a) **období prisvojovacího hospodářství** (paleolit a mezolit) – lovec a sběrač,
- b) **období výrobního hospodářství** (od neolitu) – zemědělec

Ad3) Dělení pravěku podle uspořádání společnosti:

- a) **stádo** (tlupa),
- b) **rodové uspořádání** (matriarchát nebo patriarchát)
- c) **rozpad rodové společnosti**

Dějiny pravěku

Doba kamenná

1. Paleolit (2,5 mil. – 10/8 tis. př. n. l.) / řecky *palaios* = starý; *lithos* = kámen

- **Kamenné štípané nástroje** – postupné **zdokonalování** technologie výroby
- **Toulavý život** v nepočetných skupinách – obživa **lovem a sběrem**
- Ve středním paleolitu (300 – 40 tis. let př. n. l.) - **chladnomilná stepní a tundrová fauna**. Lidé používali mj. nože, hroty, škrabadla, vrtáky. Zpracovávali kámen, kosti, dřevo, kůže
- V období 40 – 10 tis. let př. n. l. již žil **moderní člověk, který ve větších skupinách lovil** koně, soby, bizony i mamuty – **Předmostí u Přerova, Dolní Věstonice a Pavlov** = významná sídliště „lovců mamutů“ na našem území
- **Dělba práce mezi pohlavími**
- **Počátky rituálů /náboženství** - jeskynní malby, rytiny na zvířecích kostech, sošky/plastiky
- Mimo jeskyně máme již dokonce **archeologicky doložená obydlí** z kostí, dřeva a kůže

Kamenné nástroje používané Homo erectus

Obydlí z mamutích kostí – např. Mezhyrich (Ukrajina)

**Perforovaný obušek s vyrytým obrazem
jelena - jeskyně El Castillo (Španělsko)**

Paleolitické nástroje ze sobích parohů

Mamutí kel s rytinou (Pavlov) – možná nejstarší mapa znázorňující Pavlovské vrchy a meandry řeky Dyje.

Stylizovaná rytina ženy v mamutím klu (Předmostí u Přerova), 25 000 – 20 000 let př. N. l., 15,5 cm. Jedná se o světový unikát.

Jeskyně Lascaux

(UNESCO) - zhruba 150 maleb a více než 15 000 skalních rytin. Vyobrazení především jeleni, bizoni, koně, býci. Výjimečně i vyobrazení člověka, jen však silně stylizovaně.

Jeskyně byla v roce 1963 pro veřejnost uzavřena a vybavena větracím systémem a klimatizací.

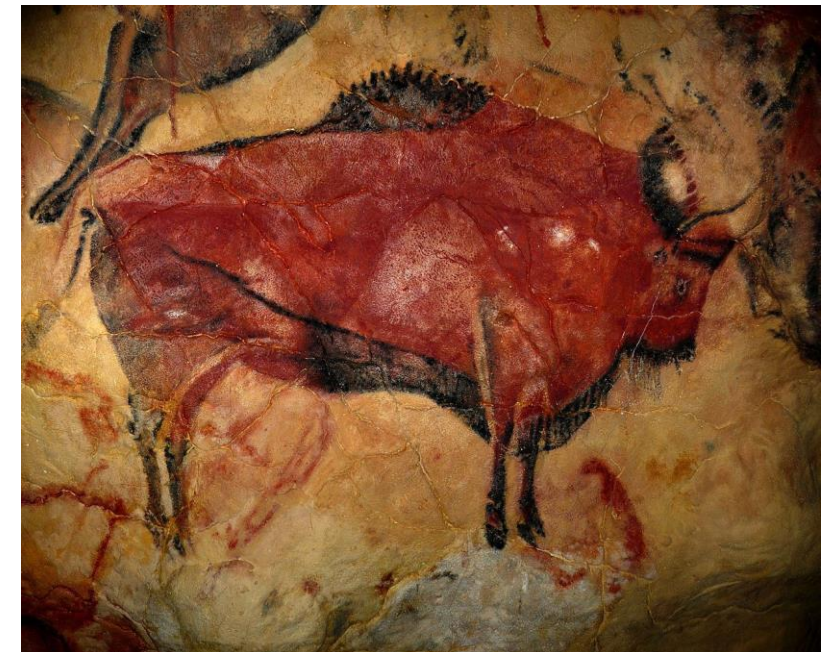
V roce 1983 byla poblíž **otevřena pro návštěvníky přesná replika** dvou částí jeskynního systému – tzv. Lascaux II.

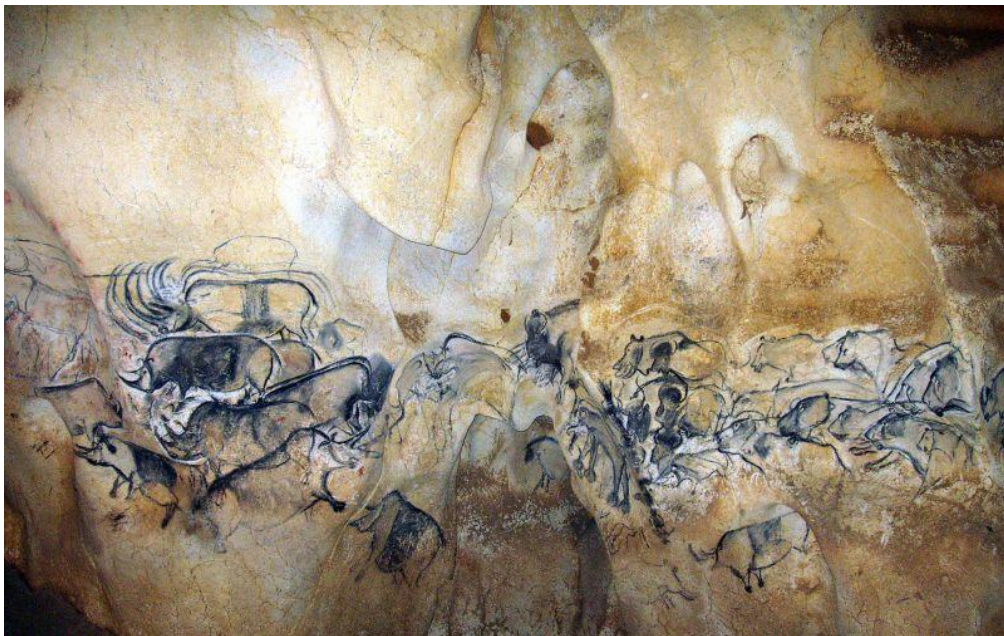

©
Alvarez Photography
Stephen Alvarez

Jeskyně Altamira (Španělsko)

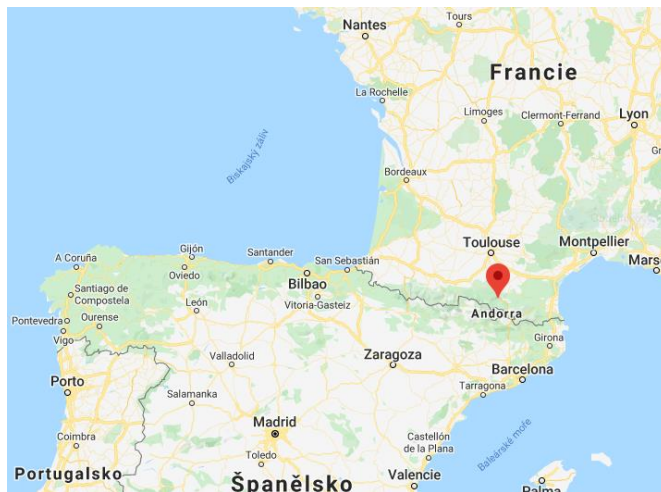

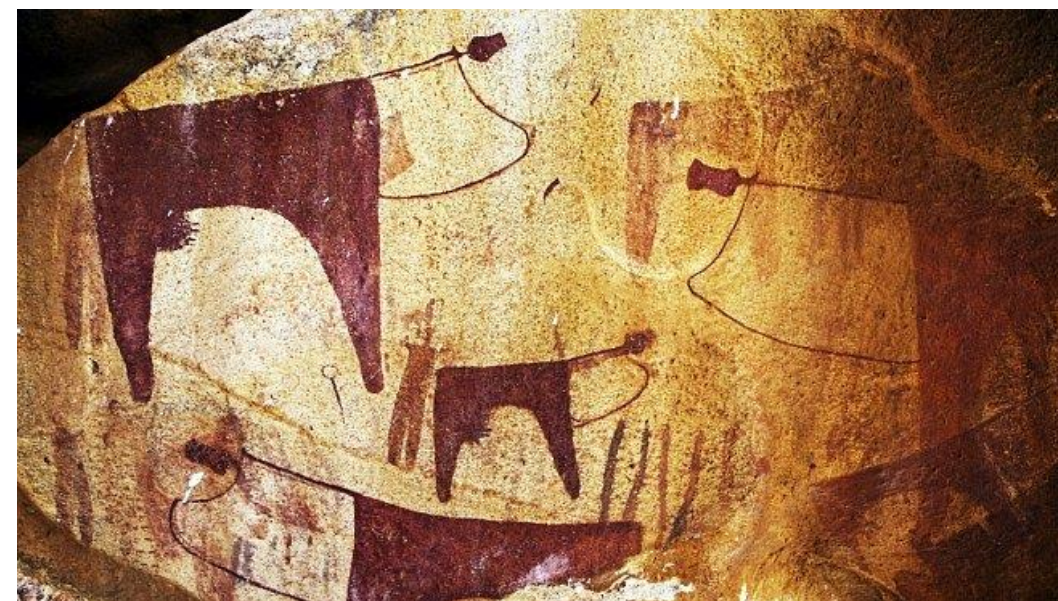
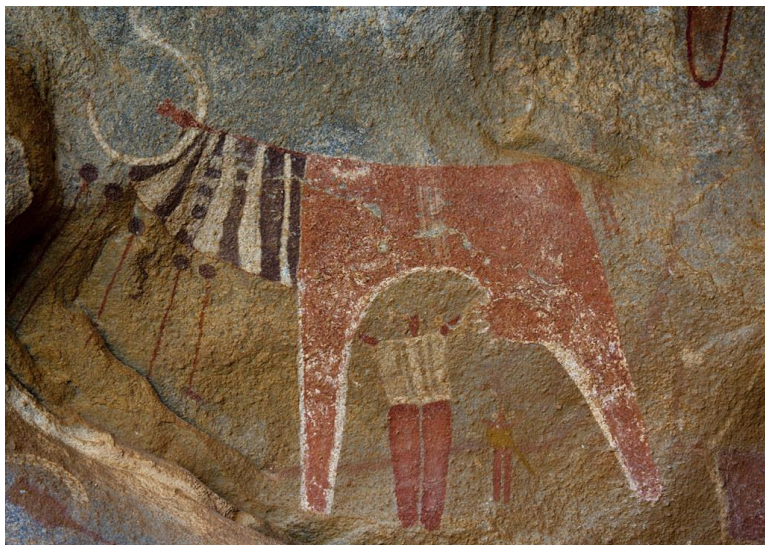

Chauvetova jeskyně

Jeskyně Niaux

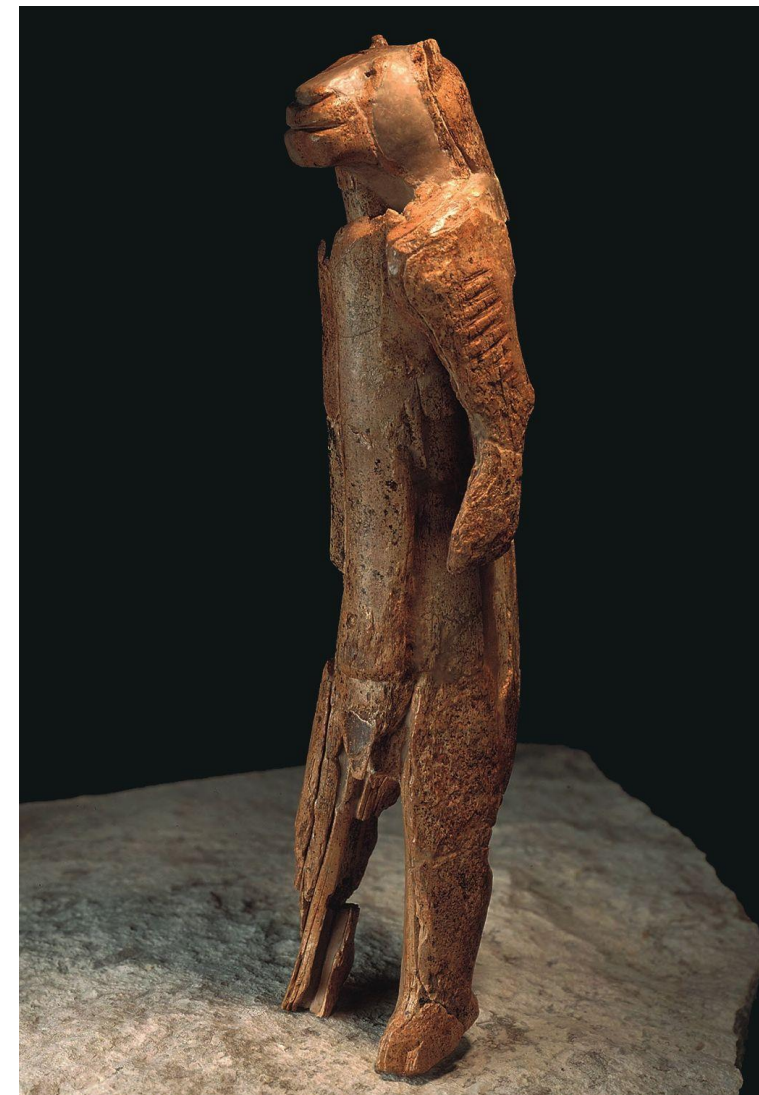
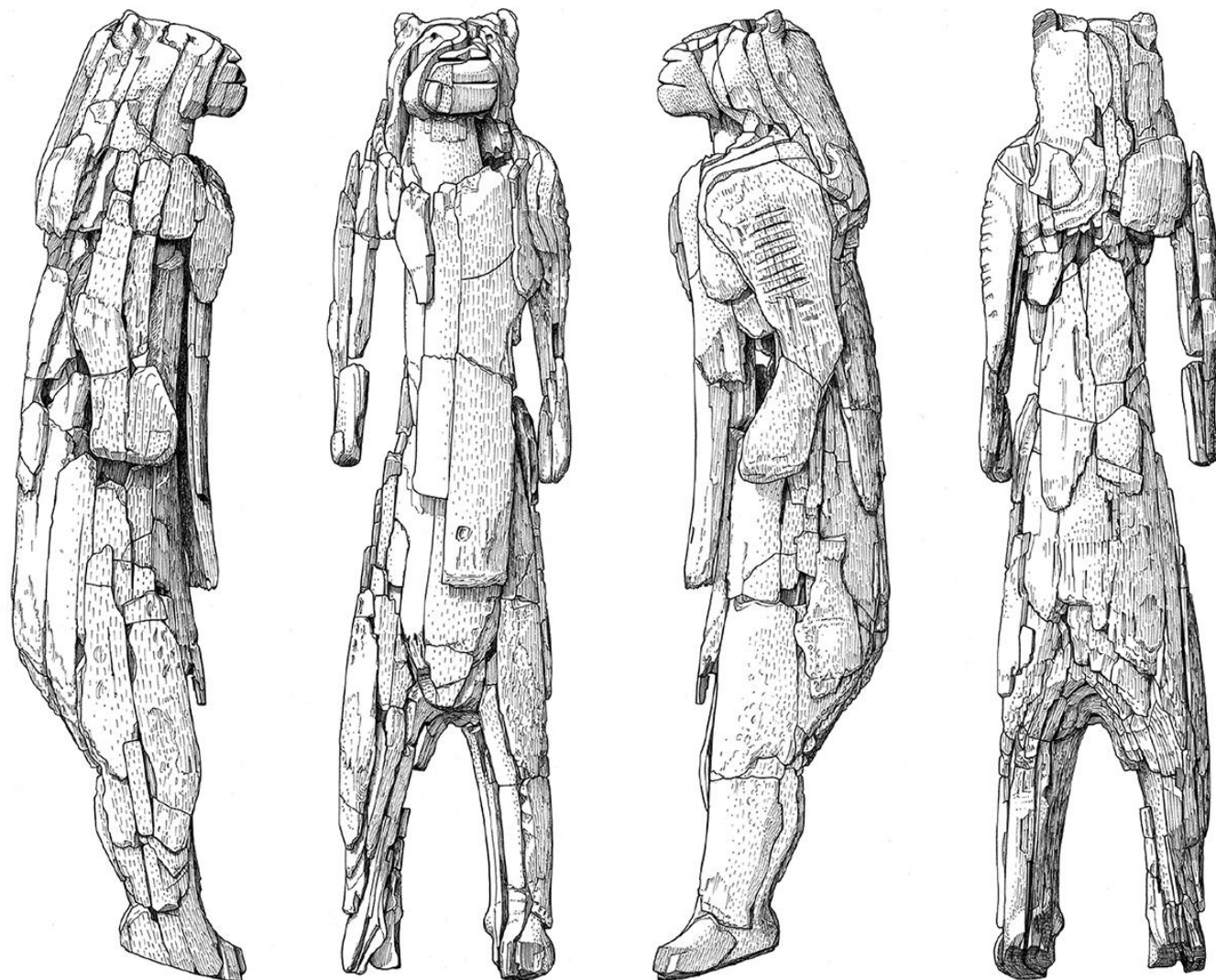
Lasa Geel - jeskyně a skalní převisy s malbami.

Cueva de las Manos (Jeskyně rukou) – vyobrazeny i zvířata (především lama huanako a nandu Darwinův) a jejich lov.

Národní park Serra da Capivara - Brazílie

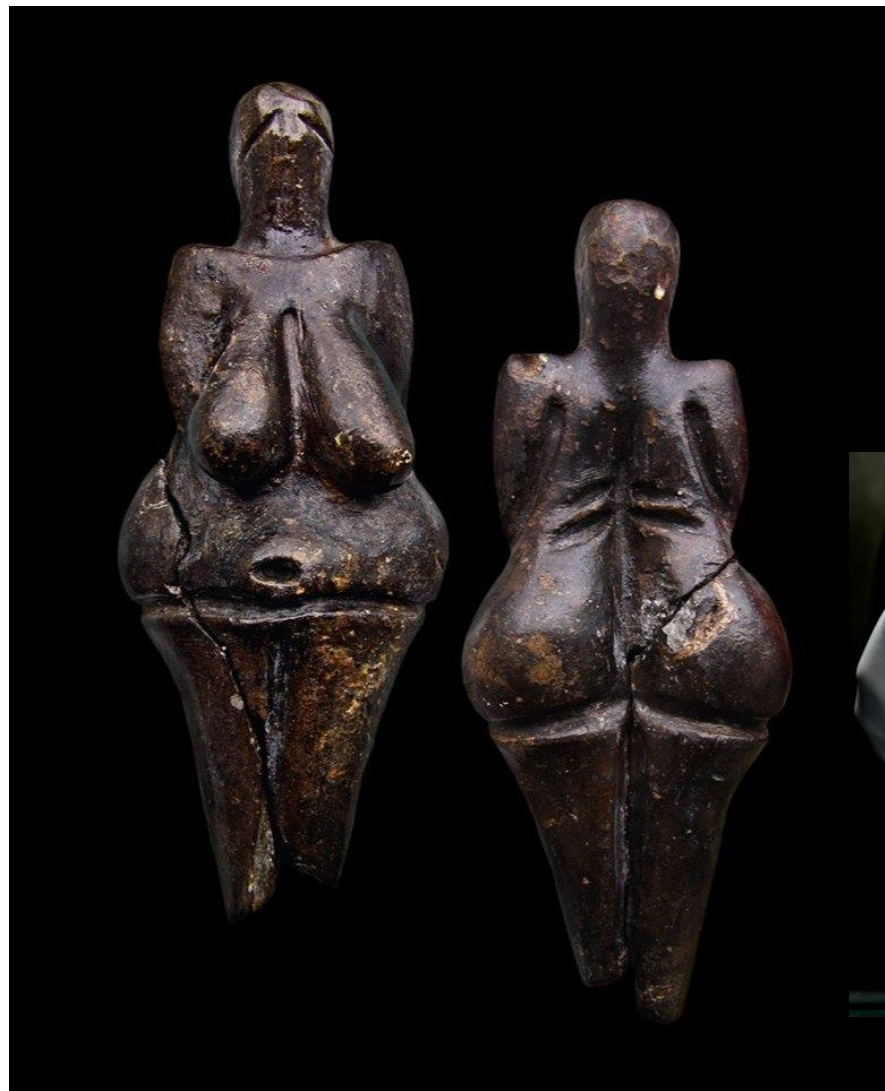

Lví muž - jeskyně Höhlenstein-Stadel (Německo) – mamutovina, 31,1 cm x 5,6 cm x 5,9 cm. Nejstarší zvířecí socha na světě a nejstarší známý příkladem figurativního umění - mezi 35 000 a 40 000 lety př. n. l. Muzeum v Ulmu.

Venuše z Willendorfu (Rakousko) - vápenec, 11 cm, původně barevný červeným okrem, 30 000-25 000 př. n. l. Přírodovědné muzeum Vídeň.

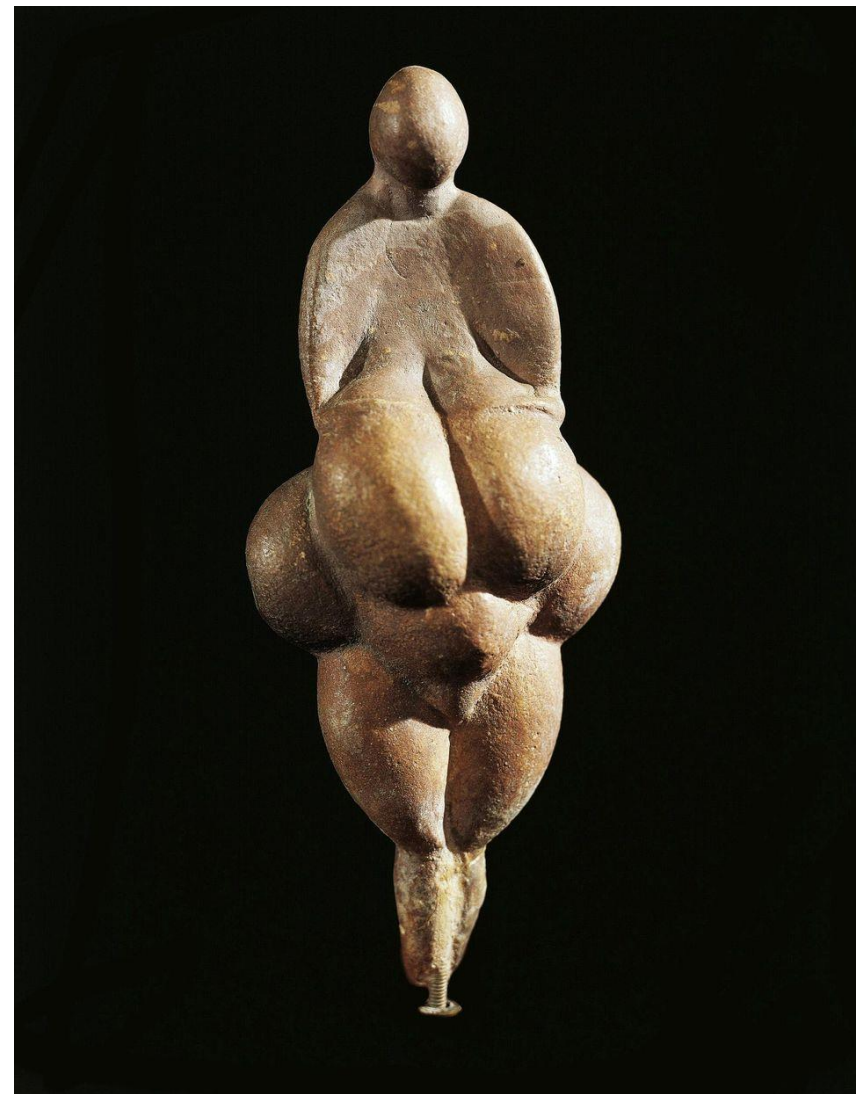

Věstonická venuše - pálená hlína, výška 11,5 cm, 29 000-25 000 let př. n. l. Nalezena roku 1925 ve zbytcích pravěkého ohniště o průměru asi 10 m společně s kamennými nástroji a zvířecími kostmi.

Petřkovická venuše (Landecká venuše) – Ostrava – řezba z hematitu (krevel), 23 000 př. n. l., nalezena 1953 na místě sídliště lovců mamutů. Bezhlavé torzo těla mladé ženy o výšce 4,6 cm. Výjimečná je např. štíhlostí a tím, že absence hlavy byl zřejmě autorův záměr.

Venuše z Lespugue (Francie) – řezba z mamutoviny, 15 cm vysoká, 25 000 př. n. l. Je silně stylizovaná: prsy, břicho a boky jsou vepsány do kruhu a zbytek těla tvoří okolo kosočtverec.

Venuše z Brassempouy

(Francie) – řezba z mamutoviny,
25 000 let př. n. l. Je jednou z
prvních známých realistických
reprezentací lidské tváře.

Rozměry 3,65 x 2,2 cm x 1,9 cm.

Pohřeb ze Sungiru (Rusko) obsahoval kostru chlapce a dívky, kteří leželi hlavou sobě a nohami od sebe. Oba měli unikátní oštěpy z mamutoviny, kostěné hole, dýky, jehlice, provrtné disky, figurky antilopy, bizona a 10 250 provrtných perel z mamutoviny.

Okázalost pohřbu nemá obdoby.

Mimořádný **hrob z Brna-Francouzské ulice** objeven 1891.

Muž byl vybaven četnými milodary a dalšími nálezy - mamutí lopatka a dva kly, lebka a žebra nosorožce a koňské zuby, opracovaný sobí paroh, kamenný kotouč (průměr 14 cm), 600 ulit kelnatky, 14 terčů z kamene, kosti, z mamutí stoličky, z mamutího klu) a figurka muže z mamutoviny.

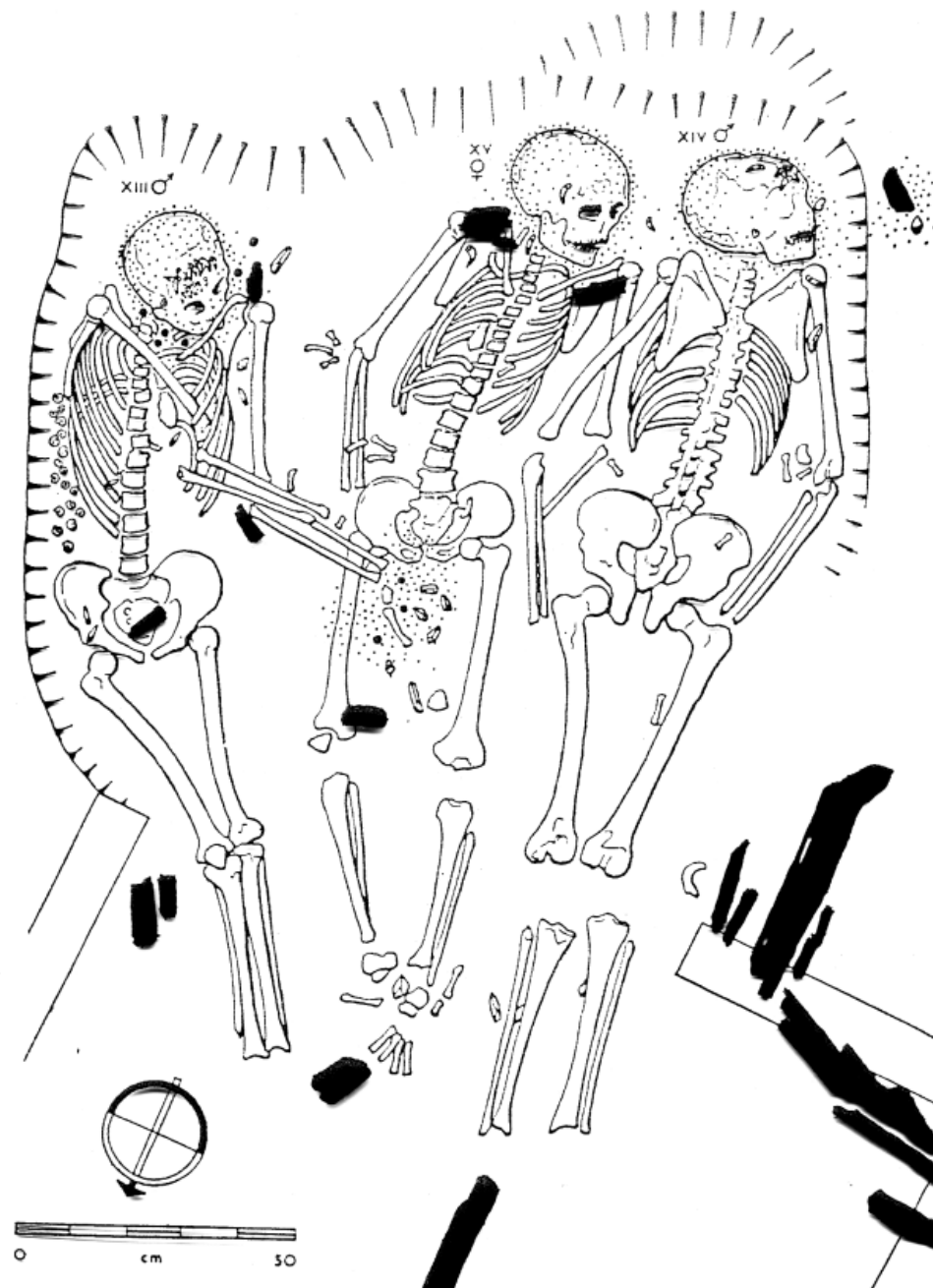

Výjimečný trojhrob z Dolních Věstonic - objeven 1986, datace 30 000 – 25 000 př. n. l. Jeden ze dvou na světě nalezených.

Tři jedinci ve věku 16 – 20 let v natažené poloze, dva na břiše a jeden na zádech. Kostry patřily mužům, přičemž prostřední jedinec s výškou 149 cm (dříve se mylně uvažovalo o ženě), mohl být vnímán asi jako „něco mezi“, rozhodně musel být neobvyklý.

Hlavy jedinců a klín prostředního byly posypány okrem.

Vysvětlení tohoto pohřebního rituálu zůstává nejasné ...

Existují silné náznaky, že lidé v paleolitu projevovali kanibalistické chování - některé kosti mají řezy, které naznačují, že lidé byli úmyslně nasekáni v oblasti kloubů. Byly nalezeny i kosti lámané krutem či opálené kosti přímo v ohništích. **Kanibalismus byl patrně praktikován rituálně.**

Otázky:

1. Vysvětli pojem paleolit.
2. Jakou technologií jsou opracovány paleolitické kamenné nástroje?
3. Vyjmenujte druhy nástrojů, které používali paleolitičtí lidé.
4. Uveďte jaké typy archeologických nálezů dokládají počátky rituálů (náboženství) u lidí v období paleolitu.
5. Z jakých materiálů byla stavěna obydlí v období paleolitu?
6. Ve kterých dvou evropských zemích bylo objeveno množství lokalit s jeskynnými malbami?
7. Nejčastěji zobrazovanými výjevy na jeskynních malbách jsou
8. Paleolitické figurální umění bylo zhotovováno z
9. Vysvětlete, co a jakou formou symbolizovaly plastiky žen tzv. venuší?
10. Významná sídliště „lovců mamutů“ na našem území byla nalezena na lokalitách

Zdroje:

- <http://www.dejepis.com/>
- <https://www.archeologienadosah.cz/o-archeologii/chronologie/prehled-pravekych-obdobi-na-nasem-uzemi>
- <https://i.pinimg.com/originals/40/cc/42/40cc4226376696bcebb4729dac69c79e.jpg>
- <https://fred.fraus.cz/file/edee/2016/02/vypichanakeramika.jpg>
- <https://cdn.britannica.com/39/79539-050-9CCA1C66/Homo-habilis-rendering-Artist.jpg>
- <https://ro.pinterest.com/pin/505529126906308037/>
- <https://i.pinimg.com/originals/75/10/d5/7510d54f91236e3d82d10cff16f89ce9.jpg>
- <https://media.sketchfab.com/models/d645e45ff307403e9d2073a6390fc353/thumbnails/f680261f095a4588a3c3076c4c9a32b5/1920x1080.jpeg>
- <https://indianewengland.com/wp-content/uploads/2018/08/Homo-Erectus.jpg>
- <http://gurche.com/apes-2>
- <https://www.iceman.it/en/equipment/>
- <https://i.pinimg.com/originals/f0/7d/74/f07d749476b835cccf796bfa7169def.jpg>
- <https://www.altoadigeinnovazione.it/wp-content/uploads/2016/04/otzi1.jpg>
- <https://archeologie.culture.fr/lascaux/fr/support>
- https://images.france.fr/zeaejvyq9bhj/5nEDzcuxm8g8sK08gA6yA4/2d86dd7b857a5f35b67ad93408a88d61/la-grande-fresque-de-la-salle-du-fond-c-jean-clottes-centre-national-de-la-prehistoire2_opt_0.jpg
- https://d3e1m60ptf1oym.cloudfront.net/ea9840e0-9c56-4934-8687-056950c543b4/mm8200130409_08910_uxga.jpg
- Autor: HTO – Fotografie je vlastním dílem, Volné dílo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6904373>
- Autor: Theodor Hoffsten – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=29745221>
- Autor: Marianoc – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4066983>
- Autor: Vitor 1234 – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4176598>
- Autor: Neznámý – Tento soubor byl odvozen z: Serra da Capivara - Several Paintings 2.jpg, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=29962386>

- <https://image.arrivalguides.com/x/02/f2995de3ddff0a243109d552f42d1087.jpg>
- By Photograph : Jean-Gilles Berizzi. Upload : Elapied (talk · contribs), Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2252370>
- Autor: CeStu – Vlastní dílo, CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=15262686>
- <http://uhm-prednasky.fpf.slu.cz/index.php?page=paleolit>
- <https://quod.lib.umich.edu/c/ca/7523862.0005.006/--paleolithic-flints-is-an-aesthetics-of-stone-tools-possible?rgn=main;view=fulltext>
- https://images.marinespecies.org/thumbs/68733_spondylus-gaederopus.jpg?w=700
- http://www.bylany.com/eng/bylany_historie.html
- By Wilson44691 - self-made; Mark A. Wilson[1], Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3793641>
- By Lodo27 from Moscow, Russia - Own work (Lodo27), CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=80214117>
- By User Kglavin on en.wikipedia - pdphoto.org, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1303509>
- By Fediona - Own work, CC0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=67618082>
- <http://itras.cz/kamenny-pastyr/galerie/17683/>
- CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=364293>
- By Olaf Tausch - Own work, CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=44317020>
- <https://norwegianscitechnews.com/wp-content/uploads/2015/02/bla-steinkjer-01.jpg>
- <http://bohemiaorientalis.cz/o-kulturni-stepi/www-landschaftsmuseum-de/>
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/93/Fertile_crescent_Neolithic_B_circa_7500_BC.jpg
- https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/s-rycem-za-tajemstvim-rondelu.A150415_115806_pozice-tema_kasa
- <https://twitter.com/MuseumHalle/status/1244305703256428544>
- https://www.landesmuseum-vorgeschichte.de/fileadmin/landesmuseum/alle/bilder/bilder_inhalte/5_3_2_3_schamanin.jpg
- Autor: garethwiscombe – <https://www.flickr.com/photos/garethwiscombe/1071477228/in/photostream/>, CC BY 2.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=13278936>
- Autor: TharkunColl – en wikipedia, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1604015>
- By Wikimalte - Own work, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=74316870>